

Od tko i što do kako i zašto – budućnost online enciklopedija

Nenad Prelog

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru

SAŽETAK: U radu se raspravlja o promjenama u strukturi znanja, o sve većim potrebama za sposobnostima traženja i pronalaženja, ocjenjivanja i vrednovanja, organizacije i kreativne uporabe relevantnih informacija. Danas korisnici do sadržaja dolaze uz pomoć pretraživača, a to zahtijeva drugačiji pristup organizaciji enciklopedija i drugih leksikografskih izdanja. Sve je moguće pronaći, no važno je znati gdje i kako treba tražiti. Ni Google ne može odgovoriti na sva postavljena pitanja. Ako kao kriterij provjere kvalitete postavimo 5W pitanja (*tko, što, gdje, kada, zašto*) ustanovit ćemo da su odgovori na pitanja koja su postavljena s pomoću prvih četiriju upitnih zamjenica gotovo uvijek dostupni, uglavnom primjereni, točni i dostatni; no zapinju odgovori na pitanje *zašto*.

U provedenom istraživanju u središtu je bila kvaliteta »pokrivenosti« nekih u Hrvatskoj poznatih leksičkih jedinica u različitim wikipedijama: u četiri jezika ili izdanja u regiji (hrvatski, bosanski, srpski, srpskohrvatski) i u četiri svjetska jezika (engleski, francuski, njemački i španjolski). Promatrana je zastupanost književnika i sportaša u izdanjima na tim jezicima. Nitko od promatranih književnika nema članak u svim jezicima/izdanjima. Uspoređujući jezike vidljivo je da naši autori gotovo i ne postoje u španjolskom i francuskom izdanju, a da je tek nešto bolja situacija s njemačkim. Zastupanost sportaša bila je bolja, gotovo svi se pojavljuju na odabranim svjetskim jezicima. Na kraju se postavlja nekoliko pitanja, npr. je li važnije pisati »za sebe«, dakle raditi na stvaranju što kvalitetnije enciklopedije namijenjene publici u Hrvatskoj, odnosno svima onima koji koriste hrvatski jezik, ili bi trebalo sustavno raditi na predstavljanju »naših« tema, bez obzira na to je li riječ o osobama ili tekstovima iz područja politike, povijesti ili (najšire shvaćeno) kulture i umjetnosti u izdanjima na drugim jezicima. Ako se slažemo u tome da ćemo dobiti relativno uspjele odgovore na pitanja tipa *tko, što, gdje, kada*, a mnogo manje uspjele na pitanja koja započinjemo s *kako* ili *zašto*, onda se time odgovara i na pitanje o ulozi online enciklopedija u transferu znanja. Vrijednost znanja sadržanog u odgovoru na pitanje *kako* ili *zašto* jest »dodana vrijednost« enciklopedije, ono po čemu se ona razlikuje od rječnika ili pretraživača.

Ključne riječi: Google, 5W, wikipedija, online enciklopedija

1. Uvod: Informacija je traženje

Digitalizacija svih aspekata života i rada imala je golem utjecaj u području medija, jer je promijenila dosadašnji (jednosmjerni) model proizvodnje i prijenosa informacija od izvora (autora, nakladnika) do korisnika (publike), istodobno ovladavajući sve većim brojem (novonastalih) informacija novim načinima i tehnikama

pretraživanja i pronalaženja, gdje nerijetko najobičnije povezivanje pojmova (upućivanje, *linkanje*) postaje važnije od samoga sadržaja informacije¹.

To se osobito očituje u organizaciji i prezentaciji znanja jer se zbog neprestanih promjena u njegovoj strukturi mijenjaju odnosi između činjenica, definicija, razumijevanja, konteksta, prošlosti i budućnosti nekog događaja ili pojave, osobe i njezina okružja itd. Istodobno opada važnost učenja činjenica, i sve se više nadomješta sposobnošću traženja i pronalaženja, ocjenjivanja i vrednovanja, organizacije i kreativne uporabe bitnih informacija. Budući da se način usvajanja znanja mijenja, jer se sve manje uče činjenice, a sve više načini njihova korištenja, organizirane, svakomu dostupne činjenice nužne su za funkcioniranje obrazovnoga sustava.

Isto tako razlikuje se *javno znanje*, tj. svima dostupno, besplatno znanje, od *tzv. privatnoga znanja*, koje je nečije vlasništvo, znanja nad kojim postoje određeni oblici zaštite autorskim ili drugim pravima (npr. trgovačkim pravom). Danas često sam sadržaj nije zaštićen, ali je zaštićen način organizacije tog sadržaja² (npr. podaci iz telefonskog imenika nisu zaštićeni, ali je imenik kao baza podataka zaštićen) ili je zaštićena reprodukcija nekoga javnog sadržaja i sl.

U društvu koje se sve više temelji na korištenju svima dostupnih, najčešće besplatnih izvora informacija na internetu danas treba iz temelja redefinirati ulogu onih koji »proizvode znanje«. Danas je naglasak na pretraživanju i pronalaženju informacija, naglasak je ne samo na sadržajima već još i više na *linkovima*, odnosno vezama (poveznicama, uputnicama) između sadržaja, proširenju originalnog konteksta u kojem se javlja neki traženi odnosno pronađeni pojam. Konačno, traži se dinamika a ne statičan pristup, neprestano ažuriranje, uspoređivanje sa stvarnim stanjem. Ako dokumenti (tekstovi ili slike) nisu dulje vremena ažurirani, smanjuje se frekvencija njihova korištenja, te vrlo brzo opada broj korisnika i utjecaj stranice na učenje i razmjenu znanja.

Elektronička izdanja najpoznatijih enciklopedija (npr. Encyclopedia Britannica, Encarta, Columbia Encyclopedia, Probert Encyclopaedia, itd.) pojavljuju se potkraj XX. st. Među prvim se javlja Academic American Encyclopedia već 1985., a početkom 1990-ih i Compton's Encyclopedia – 1992. godine, prvo na CD-u, a potom na DVD-u. Online izdanja slijede nekoliko godina, u tome prednjači Britannica Online – 1994. godine, a u početku se uloga Mreže svodila samo na mogućnost ažuriranja sadržaja/izdanja na trajnom, ali računalno čitljivu mediju. Potom slijede »prave« online enciklopedije, isprva kao preslice elektroničkih izdanja s dodatkom interaktivnosti, a početkom 21. stoljeća počinju prevladavati kompleksne baze znanja koje – te-

¹ Prelog, N.: *Elektroničko (interaktivno) nakladništvo danas – Kako je mreža poosobila masovne medije (II)*, Medijska istraživanja, br. 1, 1999. <http://www.mediaresearch.cro.net/clanak.aspx?l=hr&id=126>

² Smedinghoff, T.: *Legal Guide to Multimedia*. Adison-Wesley Publishing, Reading 1994.

meljeći se na multimedijским mogućnostima i sveobuhvatnosti weba – daju puno više informacija i pružaju velik broj usluga svojim korisnicima višestruko nadmašujući konvencionalna izdanja, kako ona na papiru, tako i ona na DVD-u.

Danas većina online izdanja enciklopedija obuhvaća niz dodatnih sadržaja i ponuđenih mogućnosti dolaska do traženih informacija, uključujući rječnike, tezaure, atlase, popise važnijih citata, različite *Dogodilo se na današnji dan* rubrike, vremenske, odnosno povijesne preglede događaja ili razvoja nekih ideja, popise akronima i kratica, idioma, novosti, statistike i niz drugih sadržaja, poput važnijih povijesnih dokumenata, čuvenih govora, odlomaka iz književnih djela, automatskih prevoditelja, kvizova, blogova. Osim internih uputnica unutar izdanja jednog nakladnika mnoge enciklopedije upućuju i na srodne projekte i izvore informacija – najčešće one u području javno dostupnog, tj. besplatnog, područja znanja.

Porastom važnosti novih informacijskih tehnologija i korištenjem novih medija pohrane i prijenosa informacija promijenila se struktura informacijskih proizvoda (u to ubrajamo i sva umjetnička, znanstvena i druga djela) i način prezentacije tih sadržaja. Nije riječ samo o konverziji podataka s jednog na drugi medij, već elektronička enciklopedija pretpostavlja drugu organizaciju informacija (moguće mnogobrojne ključeve povezivanja koji su neprimjenjivi na papirnatim i drugim sekvencijalno organiziranim dokumentima), korištenje drugih medija osim slike i teksta (zvuk i videozapis) te interaktivnost u radu (sklop pronađenih informacija prilagođen je trenutačnom zahtjevu korisnika). Enciklopedije na mreži teže totalnoj dostupnosti znanja, omogućavaju razmjenu ideja, služe i zaštiti kulturnog naslijeđa i specifičnosti te neprekidno istražuju nove mogućnosti povezivanja (postojećih i novih) sadržaja.

2. Ograničenja pretraživača

Pojavom i sve većom važnošću pretraživača informacija (u prvom redu Googlea) počeo se vrlo brzo mijenjati način pristupa informacijama što se nalaze na Mreži. Dok je još pred koju godinu bilo uobičajeno čitanje online izdanja novina ili časopisa započeti od prve, naslovne stranice i onda – doduše rjeđe – napredovati stranicu po stranicu, oponašajući konvencionalno izdanje, ili – što je bilo puno češće – potražiti u kazalu ili pregledu rubrika one naslove koji nas zanimaju te tada odabrati tekst za čitanje ili neki drugi prilog za gledanje ili slušanje, to danas više nije prevladavajući pristup. Dio će korisnika do informacije (teksta, slike ili videozapisa) stići uz pomoć posrednika, nekog portala posvećenog vijestima ili servisa za diseminaciju informacija prema definiranim područjima interesa (takozvani RSS – *Really Simple Syndication* – odnosno »stvarno jednostavne vijesti«). Međutim, danas golemu većinu korisnika do onoga što ih zanima dolazi uz pomoć pretraživača, pri tome

uopće ne vodeći računa o kontekstu u kojem su te informacije objavljene, često i ne primjećujući naslov novina odnosno časopisa koji ih donosi. Prema tome jasno je da enciklopedije na Mreži ne mogu biti same sebi dovoljne, pretpostavljajući da će budući korisnici započinjati pretraživanje od početne stranice izdanja ili nakladnika. Alati koji se nude korisnicima kako bi olakšali pronalaženje tražene informacije potrebni su, no njihova se važnost očituje tek onda kada korisnik započinje svoje putovanje do znanja (čitaj: pretraživanje sadržaja) od početne stranice – što je rjeđe – ili kada se već nađe na stranicama enciklopedije/leksikona/rječnika, bez obzira na to kako je tamo dospio (najvjerojatnije putem nekog pretraživača).

Na webu je gotovo sve moguće pronaći, no treba znati gdje i kako tražiti, jer smo danas navikli da je dovoljno otipkati nekoliko riječi u neki od pretraživača. To naravno rezultira i određenom mentalnom lijenošću, no zbog toga se malo tko zabrinjava, jer cilj, u ovom slučaju odgovor na postavljena pitanja, najčešće opravdava sredstvo. Pokazalo se već mnogo puta da ni Google ne može odgovoriti na sva postavljena pitanja. Ako kao kriterij provjere kvalitete postavimo 5 W pitanja (*tko, što, gdje, kada, zašto*) ustanovit ćemo da su odgovori na pitanja koja su postavljena s pomoću prvih četiriju upitnih zamjenica relativno uvijek dostupni, uglavnom primjereni, točni i dostatni; zapinju odgovori na pitanje sa *zašto*. Rezultati nedavnog testiranja studenata novinarstva na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu pokazali su da ni jedan pretraživač nije svemoguć. Zadatak je bio postaviti pitanja na koje ni Google neće moći dati odgovor. Evo nekih od pitanja:

Tko se jadao babi Jagi da ga je roda udarila po ćelavoj glavi?

Što je Marulić pojeo za doručak nesnosno vrućeg lipanjskog jutra 1501. godine?

Zašto Indonežani vjeruju da bacanje biljaka u vulkane donosi ljudima sreću?

Koliko lemur ima zubi?

Koja je najmanja ulica u državi Zimbabve?

Tko je 1 546 888. dijete rođeno u svijetu?

Koliki je broj zrnaca pijeska na plaži Zrće?

Je li istina da jogurt nema kičmu?

Tko je igrao za nogometnu reprezentaciju Džibutija desno krilo 1999?

Gdje i kada su se pojavili zahodi u vlakovima?

Koliko godina ima najstarija bukva na Sljemenu?

Što je Napoleon dobio na poklon za 20. rođendan?

Je li moguće da se na čaši s točkicama nalaze leptiri?

Zašto Newton nije pojeo jabuku koja mu je pala na glavu?
Kada je Papa Štrumf pustio bradu?
Koriste li kanibali prilog uz jelo?
Je li kojot ikad ulovio pticu trkačicu?
Da svi Kinezi u istom trenutku skoče, bi li se Zemlja pomaknula?
Koliko treba traktorom od Ankare do Karlobaga?
Gdje živi Paško Patak?
Uhvati li Mirko S. Zlikovski ikada Pticu Trkačicu?
Hoće li pasti snijeg na Kubi 18. 12. 2018?
Imena svih sobova Djeda Božićnjaka.

Zašto prvo moramo kliknuti na Start da bismo ugasili »Windowse«?

I tako u nedogled. A ovaj primjer nam, na šaljiv način, pokazuje da i zahtjevi koji se postavljaju enciklopedijama mogu imati više neodređenosti, neočekivanosti i neprilagođenosti sustavu pronalaženja informacija no što to očekuju njegovi kreatori. Enciklopedija nije telefonski imenik u kojem je količina upitnosti predvidljiva, gdje prezime, adresa, naziv tvrtke/organizacije i/ili grana djelatnosti jednoznačno određuju traženi broj. Količina višeznačnosti u svakoj je ambicioznijoj zbirci znanja znatno veća i stoga tome mora biti podređeno kako opisivanje pojedinih jedinica, tako i jezična preciznost pojmova i objašnjenja, ali se zahtijeva i maksimalna fleksibilnost u pristupu nekomu pojmu te svim vezama koje taj pojam okružuju. Enciklopedije koje su se razvijale od konvencionalnih izdanja ka računalno čitljivim odnosno online izdanjima najčešće u sebi nose imanentnu strukturu »stare« organizacije informacija, pa bez obzira na to koliko se različitih novih načina pretraživanja/pronalaženja nudi čitateljima/korisnicima, oni osjećaju da veze nisu *prirodne*, da nisu iskorištene sve mogućnosti interaktivnosti i logika funkcioniranja novih medija.

Naprotiv, leksikografska i enciklopedička izdanja koja su počela na webu ne »pate« od rješenja koja nisu primjerena novomu mediju, pa kao što je najveći, nepovnljivi uspjeh u knjižarstvu imala virtualna knjižara koja nikada nije poslovala u realnom svijetu (*Amazon*), a u prodaji putem malih oglasa *Craigslist*, koji nije imao papirni početak, tako i među enciklopedijama iznimnu važnost ima *Wikipedija*, enciklopedija koja je u samo 10 godina (pojavi se 2001. godine) narasla na više od 12 milijuna tekstova na 279 jezika³. Ne treba ni spominjati da postoji samo njezino online izdanje – kada bi objavili Wikipediju u knjigama veličine 25 cm i debljine 5 cm

³ <http://www.wikipedia.org/>

(oko 6 MB po svesku), samo englesko izdanje imalo bi 750 svezaka (i to samo goli tekst, bez fotografija, tablica, multimedijских priloga i drugoga što bi zauzelo još više prostora).

Jedno od pitanja koje se postavlja kada analiziramo zastupanost ljudi ili pojmova jest i to koji su kriteriji na temelju kojih se odlučuje hoće li neki pojam biti uvršten? Potpuno je razumljivo da je u početku, prije deset godina ili manje, u »herojskom razdoblju« Wikipedije kvantiteta bila ispred kvalitete. Postavljeni cilj – 100 000 članaka – koji je izgledao kao utopija kada je projekt počeo – ostvaren je u manje od tri godine. Kada se već nakon pet godina prešlo brojku od milijun članaka, počelo se razmišljati o tome je li baš svakoj mogućoj osobi, zemljopisnom pojmu, događaju ili ideji mjesto u enciklopediji. Ako je namjera obraditi svaki aspekt ljudskog znanja, tada se uvijek postavlja pitanje trivijalnosti nekih pojmova. Ako se uvođi stroža uređivačka politika, kako bi se osigurala reputacija izvora koji ima kredibilitet, tada se postavlja pitanje sveobuhvatnosti, što je i zašto izostavljeno.⁴

O tome se raspravlja kako među autorima i urednicima Wikipedije, tako i u znanstvenoj i stručnoj javnosti. Je li mogući kriterij za »objavljivanje« odnosno »ostanak« nekoga pojma njegova traženost, broj onih koji putem nekog pretraživača traže (i nalaze) upravo taj termin? Kada bi to bio isključivi ili najvažniji kriterij, onda bi se i Wikipedija uskoro pretvorila – barem po sadržaju – u »žuto« izdanje, sa svim negativnim konotacijama te boje. Jasno je da uvrštavanje nekog pojma koji nikada neće biti tražen opterećuje enciklopediju. U svakoj zemlji (odnosno na svakom jeziku) postoje tisuće onih koji bi poželjeli pripremiti tekst o sebi ili o nekom omiljenom liku, temi ili sličnom, ne razmišljajući o tome hoće li ikada (osim njih samih) itko postaviti pitanje na koje bi takav tekst mogao poslužiti kao odgovor. No uklanjanjem nekih pojmova iz Wikipedije jer ih nitko nije tražio ne bi se automatski dobio prostor za neke druge koje netko (ili većina) smatra relevantnijima, pa to i dalje ostaje tema za raspravu.

3. Wiki – koliko se poznajemo

Kao što danas govorimo o »googlizaciji« informacija (onoga čega nema na Googleu kao da se nije ni dogodilo), »powerpointizaciji« prezentacije stavova ili činjenica (jer se struktura izlaganja prilagođava logici sažetih natuknica), ili »facebookizaciji« osobnosti (ako nemaš profil na toj društvenoj mreži kao da i ne postojiš), tako slobodno možemo reći da se danas susrećemo i s »wikizacijom« obrazovanja. Gotovo da i nema učenika ili studenta koji – u pripremi nekog seminara, eseja ili obične do-

⁴ Hellweg, E.: *The Wikipedia War; A Recent High-profile Dispute Over the User-written Encyclopedia's Veracity Has the Site Rethinking Some of its Rules*. MIT Technology Review, December 16, 2005.

maće zadaće – neće barem dijelom koristiti definicije, objašnjenja i/ili literaturu navedenu u toj online enciklopediji. Uzrok je – osim već stvorene navike, da ne kažemo ovisnosti – i činjenica da će tekst iz Wikipedije u većini slučajeva naći na prvoj stranici prikaza rezultata pretraživanja, bez obzira koji pretraživač koristili. Ako je tamo navedeno znanje samo ishodište, to samo po sebi nije loše, no najčešće je riječ o preuzimanju gotovih cjelina, uključujući i ilustracije i druge dodatne materijale.

U ovom je istraživanju u središtu bila kvaliteta »pokrivenosti« (uzimajući u obzir samo formalne elemente, odnosno broj redaka) nekih nama bliskih i razumljivih leksičkih jedinica, u različitim wikipedijama, pa je stoga ova analiza zastupanosti istaknutih pojedinaca u navedena četiri jezika ili izdanja i četiri svjetska jezika – engleski (EN), francuski (FR), njemački (NJ) i španjolski (SP). Promatrana je zastupanost književnika i sportaša u izdanjima na tim jezicima. Na početku je odabrano 7 istaknutijih članova Razreda za književnost HAZU, 5 poznatijih pisaca koji nisu članovi HAZU i 6 popularnih sportaša iz različitih sportova. U obzir su uzete samo žive osobe, aktivni (ili donedavno aktivni) pojedinci, a prethodnim testiranjima utvrđeno je da je riječ o relativno najzastupanijim osobama u Wikipediji (npr. znanstvenika ili likovnih umjetnika puno je manje). Rezultati su sljedeći:

<i>Članovi HAZU – Razred za književnost</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Ivan Aralica	114	35			55			
Nedjeljko Fabrio	40							
Ivan Kušan	40	15			15			
Slobodan Novak	55							
Luko Paljetak	80							
Pavao Pavličić	75	80	60		5	6	115	
Goran Tribuson	70			35	140			

<i>Autori koji nisu članovi HAZU</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Slavenka Drakulić		50		42	55		30	
Miro Gavran	50			50		5	70	
Miljenko Jergović	31	55			7	16	47	
Predrag Matvejević	80	55			45	75		
Dubravka Ugrešić	80	75	75	75	55		70	

Prvo smo analizirali članove HAZU: Ivan Aralica i Ivan Kušan zastupani su u hrvatskom, bosanskohercegovačkom i u engleskom izdanju; Nedjeljko Fabrio, Luko Paljetak i Slobodan Novak samo u hrvatskom; o Pavlu Pavličiću postoje tekstovi u hrvatskom, bosanskohercegovačkom, srpskom, engleskom, francuskom i nje-

mačkom izdanju, a o Goranu Tribusonu u hrvatskome, srpskohrvatskom i engleskom izdanju.

Kod autora koji nisu članovi HAZU situacija je ponešto drugačija. Slavenka Drakulić je u bosanskohercegovačkom, srpskohrvatskom, engleskom i njemačkom izdanju, Miro Gavran u hrvatskom, srpskohrvatskom, francuskom i njemačkom, a Miljenko Jergović u hrvatskom, bosanskohercegovačkom, engleskom i francuskom izdanju. Predrag Matvejević ima članke u hrvatskom, bosanskohercegovačkom, engleskom i francuskom izdanju, a Dubravka Ugrešić u hrvatskom, bosanskohercegovačkom, srpskom, srpskohrvatskom, engleskom i njemačkom izdanju.

Ne želeći se upuštati u usporedbe ili ocjene koliko je opravdana nečija zastupanost odnosno nezastupanost, ipak se ne može izbjeći nekoliko važnijih zaključaka. Nitko nema članak u svim promatranim jezicima/izdanjima. Pavao Pavličić i Dubravka Ugrešić imaju članke u najviše izdanja i najviše redaka: Ugrešić 430, Pavličić 330. Istodobno treba istaknuti da je Pavličić jedini zastupan u svjetskim jezicima osim španjolskoga. S druge strane, jedino Slavenka Drakulić nema članak u hrvatskom izdanju, a Slobodan Novak i Luko Paljetak imaju članke samo u hrvatskom izdanju. Gledajući jezike vidljivo je da naši autori – uz časne iznimke – gotovo da i ne postoje u francuskom izdanju, a da je tek poneki u njemačkom izdanju. Pri tome treba uzeti u obzir da njemačko izdanje pokriva dio Švicarske i Austriju, gdje je – ili se barem pretpostavlja da je tako – kulturna povezanost, ne samo zbog zajedničke povijesti, daleko veća nego u drugim zemljama odnosno jezicima. S druge strane, izdanje na engleskom najveće je i prvo pokrenuto, pa djelomično time možemo tumačiti činjenicu da ono obrađuje najveći broj autora – čak osam. Konačno treba reći i to da u Španjolskoj naši književnici ne postoje, ako kao kriterij uzmemo njihovu zastupanost u španjolskom izdanju Wikipedije.

Na pitanje koliko se poznajemo na teritoriju bivše države, s obzirom na jezike kojima se bez većih napora sporazumijevamo, a da ni ne spominjemo zajedničku prošlost, zapanjuje podatak da je od 12 promatranih autora/ica samo 2 zastupano u izdanju na srpskom, 4 na srpskohrvatskom, a 7 na bosanskom. Ocjenu tko je relevantan za kulturu i obrazovanje u određenoj sredini u Wikipediji naravno ne donosi neko ministarstvo, povjerenstvo ili bilo koje upravno tijelo već pretpostavljeno zanimanje kako onih koji pišu, odnosno uređuju članke, tako i onih koji su korisnici tih izdanja.

Naravno, daleko bi nas odvela analiza pojedinih kvalifikacija koje su dane pojedinim autorima u pojedinim izdanjima, pa je tako na primjer Dubravka Ugrešić kvalificirana kao hrvatska (HR), (EN), (NJ) ili jugoslavenska, nizozemska i međunarodna (BO), (SR), (SH) književnica. Predrag Matvejević bosanski je i hrvatski (HR), odnosno jugoslavenski (FR) autor, a ostala se izdanja (mudro?) u tom pogledu ne opredjeljuju.

Zanimljivo bi bilo pogledati i obrnute primjere, tj. u kojoj su mjeri u hrvatskom izdanju zastupani autori iz Srbije ili Bosne i Hercegovine.

7

<i>Pisci iz Bosne i Hercegovine</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Aleksandar Hemon	9	22	18		20	10		17
Semezin Mehmedinović		6			11			
Miljenko Jergović	31	55			7	16	47	
Abdulah Sidran	36	37			7	47		
Veselko Koroman	23	12						

Naravno, najviše je podataka o Miljenku Jergoviću, što je posljedica popularnosti njegovih djela te prevođenja na niz stranih jezika, a on je jedini pisac kojega smo s obzirom na djelovanje u Bosni i Hercegovini te posljednjih 15 godina u Hrvatskoj obuhvatili u okviru obiju zemalja. Pisac o kojem ima dosta podataka je i Aleksandar Hemon. On se ne bavi samo književnim radom već piše i radi i za filmsku industriju, a živi i djeluje u Chicagu, pa je i to jedan od razloga za razmjerno velik broj redaka. Abdulah Sidran spominje se u četiri Wikipedije (HR, BiH, EN i FR), što je vjerojatno posljedica mnogobrojnih nagrada osvojenih za scenarije te objavljenih djela u nizu zemalja. U srpskoj Wikipediji postoje tek podaci o Hemonu, a u njemačkoj Wikipediju uvršten je jedino Miljenko Jergović, kojemu su mnoga djela prevedena na taj jezik.

<i>Pisci iz Srbije</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Dragan Velikić	20		23	21			32	
Dobrica Ćosić	68		107	55	162		29	
Mirko Kovač	48	39	44	39	8			
Dragomir Dujmov	98		92		60			
Milorad Pavić		32	34	29	39	35	46	21
David Albahari	45		81	14	21	15	58	

Najveći broj redaka ima pisac Dobrica Ćosić, čak 421, što je vjerojatno rezultat njegova svojedobnog političkog angažmana. Od 4 svjetska izdanja Wikipedije, u onome na engleskome najviše je srpskih pisaca, 5 od 7, a najmanje ih je u izdanju na španjolskom. U bosanskohercegovačkom izdanju iznenađujuće je malen broj, od 6 odabranih postoje tekstovi samo o dvojici pisaca. Jedan od njih je Milorad Pavić, o kojem je pisano u najvećem broju Wikipedija. No, iako o njemu pišu sva 4 izdanja svjetske Wikipedije, srpska, srpsko-hrvatska, pa čak i bosanskohercegovačka, u hr-

vatskom izdanju Wikipedije o njemu nije zapisan ni jedan redak. Milorad Pavić u vrijeme ovog istraživanja bio je živ (umro je 30. 11. 2009., a istraživanje je provedeno tijekom ljeta 2009.). Dragan Velikić navodi se u srpskoj Wikipediji, jer je tamo radio, zatim u hrvatskoj, jer se rodio u Puli, ali i u njemačkoj, jer je bio veleposlanik Srbije u Beču.

Osim književnika odabrani su i sportaši, sve izrazito poznati, polazeći od toga da se granice pojedinih kultura ili jezika prelaze puno jednostavnije u svijetu sporta.

<i>Sportaši u Hrvatskoj</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Davor Šuker	70	10			315	40	80	55
Janica Kostelić	300	50	140	40	150	90	150	115
Goran Ivanišević	250		90		450	380	80	192
Toni Kukoč	70	50	80		100	250	45	105
Ivano Balić	50	25	40		70	90	75	16
Blanka Vlašić	260	40	50	35	170	80	80	30

Zastupanost sportaša je, prema očekivanju, znatno bolja, gotovo o svima postoje tekstovi na odabranim svjetskim jezicima, a najviše je tekstova o Goranu Ivaniševiću, ~ 1450 redaka, Janici Kostelić ~ 1030, Blanki Vlašić ~ 740, Toniju Kukoču ~ 700 i Davoru Šukeru ~ 560 redaka. Janica Kostelić i Blanka Vlašić jedine su u svim jezicima/izdanjima, a Goran Ivanišević još uvijek ima daleko veću važnost na drugim (svjetskim) jezicima nego na našim prostorima. O Ivaniševiću nema ni riječi u dvama izdanjima (srpskohrvatskom i bosanskohercegovačkom), a broj redaka koji mu posvećuje englesko izdanje (daleko najveći članak uopće) samo potvrđuje da slava pobjednika Wimbledonu sporo blijedi. Toni Kukoč i Ivano Balić u svim su izdanjima osim srpskohrvatskoga, Davora Šukera nema u srpskome i srpskohrvatskome izdanju, a Gorana Ivaniševića u bosanskohercegovačkome i srpskohrvatskome.

Vjerodostojnost »srpskohrvatskog« izdanja ruši i podatak da se u njemu pojavljuju tekstovi o samo dva sportaša iz Hrvatske, a ako u španjolskom izdanju nema ni riječi o književnicima iz naše zemlje, sportaši imaju dosta prostora, o Kukoču postoji veći članak no u hrvatskom izdanju.

<i>Sportaši u Bosni i Hercegovini</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Edin Džeko	6	12	5		15	18	9	
Arneta Odžaković		12			12			
Hasan Šalihamidžić	13	32	11		17	11	22	2
Sergej Barbarez	3	17			28	16	41	9
Vedad Ibišević	1	19			28	32	31	14
Predrag Nikolić		6			25	19	18	21

Bosanskohercegovačke web stranice pišu relativno malo o sportašima svoje zemlje. Što se tiče »ne-nogometaša«, samo se jedna karatistica i jedan šahist mogu pohvaliti međunarodno relevantnim sportskim rezultatima. Bosanskohercegovački nogometaši igraju za njemačke ili talijanske klubove, pa su spomenuti u gotovo svim izdanjima Wikipedije. Iznimke su »srpsko-hrvatska« koja, uostalom, nije ponudila rezultat ni za jednoga bosanskohercegovačkog sportaša kojeg smo uključili te srpska, koja je posvetila koju riječ samo Džeki i Salihamidžiću. Španjolska Wikipedija zaboravila je na Edina Džeku, a u engleskoj i njemačkoj Wikipediji najopsežnije su informacije o bosanskohercegovačkim sportašima. Hrvatska Wikipedija donosi tek nekoliko redaka za svakoga, Arnela Odžaković spomenuta je samo u bosanskohercegovačkoj i engleskoj Wikipediji, Predrag Nikolić, uspješni bosanskohercegovački šahist, stekao je slavu u svim wikipedijama, osim u onima svojih susjeda – hrvatskoj i srpskoj.

<i>Sportaši u Srbiji</i>	(HR)	(BS)	(SR)	(SH)	(EN)	(FR)	(NJ)	(SP)
Milorad Čavić	15		92	50	37	54	50	
Ana Ivanović	60		146	18	217	225	90	317
Jelena Janković	41		180	29	274	164	87	56
Jasna Šekarić	22		33		22		15	
Novak Đoković	127	10	188	130	212	339	102	182
Nemanja Vidić	13		90		152	50	32	35

Najviše je podataka u svim wikipedijama o Novaku Đokoviću. Zanimljivo je to da neke strane wikipedije sadrže više podataka nego srpska Wikipedija. Bosanskohercegovačka Wikipedija ima podatke samo o jednom poznatom sportašu susjedne im zemlje. Najviše redaka španjolske Wikipedije posvećeno je Ani Ivanović, što je bilo rezultat njezine tadašnje veze s poznatom osobom iz te zemlje. Jasnu Šekarić Svjetski streljački savez proglasio je najboljom svjetskom streljačicom XX. st., a spominju ju samo četiri wikipedije. Engleska Wikipedija ima najviše redaka o Nemanji Vidiću, jer igra za Manchester United. Milorad Čavić jedan je od najpoznatijih svjetskih plivača, ali po broju redaka u wikipedijama to se ne bi moglo zaključiti. Srbija ne smatra svoje sportaše pretjerano važnima, jer broj redaka koji im je posvećen nije ni približan onomu koji je Hrvatska napisala o svojim sportašima.

Svrha ovih analiza naravno nije bila lamentiranje nad time koliko drugi znaju o nama jer bismo onda morali početi od sebe i prvo analizirati koliko mi znamo o drugima i je li to dovoljno. Umjesto toga treba postaviti nekoliko pitanja.

Je li važnije pisati »za sebe«, dakle raditi na stvaranju što kvalitetnije enciklopedije namijenjene publici (ponajviše učenicima i studentima, koji su najčešći korisnici, ali i drugima) u Hrvatskoj, odnosno svima onima koji se koriste hrvatskim jezikom ili bi trebalo sustavno raditi na predstavljanju »naših« tema, bez obzira na to je li riječ o osobama ili tekstovima iz područja politike, povijesti ili (najšire shvaćeno)

kulture i umjetnosti u izdanjima na drugim jezicima. Je li u globaliziranom svijetu danas važnije imati sve odgovore »pri ruci«, a tko će ili što će pisati o nama prepustiti dobroj volji autora u svijetu (i eventualno nekima ambicioznijima u nas)? Bi li netko o tome trebao voditi računa?

U beskonačne rasprave o kvaliteti i točnosti objavljenoga u Wikipediji (bibliografija članaka na tu temu ima već nekoliko stotina jedinica)⁵ u posljednje se vrijeme upleo jedan novi faktor: što je pojam relevantniji, odnosno što je za njega veće zanimanje, to je veća vjerojatnost da će biti ispravljen, tj. da velik broj čitatelja /recenzenata/autora neće dopustiti da budu navedeni netočni ili pristrani podatci. Prema tome, ako postoje pogreške – one su na mjestima koja nisu bila puno posjećivana. Kvaliteta tekstova razmjerna je interesu, a broj recenzenata (reakcija čitatelja) osigurava točnost.

Na kraju se vraćamo na pitanja koja su postavljena u raspravi o mogućnostima pronalaženja relevantnih informacija od strane pretraživača. Ako se slažemo u tome da ćemo dobiti relativno uspjele odgovore na pitanja (*tko, što, gdje, kada*, a mnogo manje uspjele na pitanja koja započinjemo s *kako* ili *zašto*) onda na neki način odgovaramo i na pitanje o ulozi online enciklopedija u prijenosu znanja, te čak možemo predložiti odgovor na uvijek prisutnu dilemu: što dati besplatno, a što naplaćivati (bilo sustavom pretplate, bilo kao pojedinačni odgovor)? Vrijednost znanja sadržanog u odgovoru na pitanje postavljeno s pomoću *kako* ili *zašto* jest ta »dodana vrijednost« enciklopedije, ono po čemu se ona razlikuje od rječnika ili pretraživača.

LITERATURA:

- Berners-Lee**, Tim: *Weaving The Web: The Past, Present And Future Of The World Wide Web*. Orion, London, 1999.
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/7846986.stm>
- Cohen**, Noah: *Wikipedia Tries Approval System to Reduce Vandalism on Pages*. <http://bits.blogs.nvtimes.com/2008/07/17/wikipedia-tries-approval-svsteni-to-rediice-vandalism-on-pas.es/>
- Giles**, Jim: *Jimmy Wales' Wikipedia Comes Close to Britannica in Terms of the Accuracy of its Science Entries, a Nature Investigation Finds*. *Nature*, 438, 900–901 (15 December 2005).
- Hefferman**, V.: *Lexicographical Longing*. May 11, 2008, http://www.nytimes.com/2008/05/11/magazine/11wwln-medium-t.html?_r=1
- Kolbitsch**, J. Et. Al: *Dynamic Adaptation of Content and Structure in Electronic Encyclopaedias* Texas Digital Library, Vol 8, No 3 (2007), <http://journals.tdl.org/jodi/issue/view/35>
- Kung**, Lucy, **Picard**, Robert, **Towse**, Ruth: *The Internet and the Mass Media*. Sage, London 2008.

⁵ Giles, Jim: *Jimmy Wales' Wikipedia Comes Close to Britannica in Terms of the Accuracy of its Science Entries, a Nature Investigation Finds*. *Nature*, 438, 900–901 (15 December 2005).

Lee, Rainie, Tancer, Bili: *36% of online American adults consult Wikipedia*. Pew Internet & American Life Project, April 2007.

Manovich, Lev: *The Language of New Media*. The MIT Press, Cambridge 2001.

Tapscott, Don: *Growing Up Digital – How the Net Generation is Changing Your World*. McGraw-Hill, New York 2008.

The battle for Wikipedia's soul. The Economist, Mar 6th 2008. http://www.economist.com/printedition/displaystory.cfm?STORY_ID=10789354

Viégas, F. B. Et. Al: *The Hidden Order of Wikipedia*. http://www.research.ibm.com/visual/papers/hidden_order_wikipedia.pdf

FROM »WHO« AND »WHAT« TO »HOW« AND »WHY« – THE FUTURE OF ON-LINE ENCYCLOPAEDIAS

Nenad Prelog

Department of Tourism and Communications Studies, University of Zadar

SUMMARY: This work discusses the changes in the structure of knowledge, the increasing demand for the ability to find and retrieve, grade and value, organize and creatively use relevant information. Users today obtain content using browsers, which requires a different approach to organizing encyclopaedias and other lexicographic publications. One can find everything, but it is important to know where and how to search for it. Not even Google can answer all the questions. If we take those 5W journalistic questions (*who, what, where, when, why*) as a criterion of quality, we can easily deduce that the answers to the questions asked by the first four interrogative pronouns are almost always available, even appropriate, accurate and sufficient; while things tend to get complicated when we ask the question *why*.

Our research centred on the quality of “coverage” of some familiar lexical units in Croatia, in four different Wikipedias: four regional languages, or “editions” (Croatian, Bosnian, Serbian, Serbo-Croatian), and four world languages (English, French, German and Spanish). We looked at the representation of authors and athletes in those languages. No one of the searched authors has an article in all the languages/editions. Looking at the languages, it is clear that our authors almost do not exist in the Spanish and French editions, and the situation is only slightly better in the German edition. The representation of athletes is far better; almost all of them appeared in the selected world languages. Several questions arose in the end, e.g. whether it is more important to write “for oneself”, i.e. work on creating a high-quality encyclopaedia intended for a Croatian audience and all of those who speak Croatian, or should one work systematically on presenting “our” themes, regardless whether they deal with politics, history or (in the broadest sense) culture and art, in foreign editions. If we can agree that we will get relatively successful answers to the questions *who, what, where* and *when*, and significantly less successful answers to the question *how* or *why*, then that answers the question of the role of on-line encyclopaedias in the transfer of knowledge. The value of knowledge contained in the answer to a *how* or *why* question is the “added value” of the encyclopaedia, that which separates it from a dictionary or a browser.

Key words: Google, 5W, Wikipedia, online encyclopaedia